

УДК 377

DOI: 10.15587/2519-4984.2023.289172

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З НАВІГАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ МОРСЬКИМИ СУДНАМИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

I. В. Швецова

The article analyses the basic principles underlying the modernisation of professional training of specialists. On the basis of the analysis, it is substantiated that the formation of the foreign language communicative competence of specialists in ship handling in the context of lifelong learning is a process, focused on the implementation of the tasks of developing a linguistic personality capable of carrying out independent communicative activities in an integrated multicultural environment, working with information in the system of foreign language linguistic culture and using it for personal and professional purposes. The process of formation is effective if the following principles are observed: axiologisation (involves the development of skills to build speech behaviour adequate to the socio-cultural characteristics of the linguistic society); consistency and systematicity (ensured by methodologically and psychologically sound construction of programmes and manuals, as well as observance of the sequence of transition from simple to complex in the educational process); interdisciplinary integration (involves the formation of special knowledge, skills and abilities, taking into account interdisciplinary links, integration of teaching English and technical maritime disciplines); reflexivity (involves a conscious attitude to the learning process and mastering the techniques of self-assessment and building independent work); communicative (involves the formation of the foreign language communicative competence of specialists on the basis of transfer to the real environment); individualisation (taking into account the level of abilities, development of personal potential and individuality of cadets, understanding and response of the teacher to the needs of students); continuity (purposeful and gradual combination of individual stages of professional development)

Keywords: professional training, foreign language communicative competence, specialists in ship handling, lifelong learning

How to cite:

Shvetsova, I. (2023). Principles of formation of the foreign language communicative competence of specialists in ship handling in the context of lifelong learning. ScienceRise: Pedagogical Education, 4 (55), 21–27. doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.289172>

© The Author(s) 2023

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

В умовах трансформації, інтенсивного розвитку міжкультурної та професійної комунікації з представниками інших країн, оновлення ціннісних пріоритетів українського суспільства, проблема розвитку іншомовної комунікативної компетентності на всіх рівнях набуває все більшої актуальності. Особливо актуальною є підготовка фахівців з навігації і управління морськими суднами, здатних розвивати міжкультурні зв'язки та вирішувати проблеми у професійній та соціальній сферах. В основу дослідження покладено ідею розробки методичної системи формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців, що забезпечує цілеспрямоване формування готовності до здійснення професійної діяльності, саморозвитку та самовдосконалення в умовах неперервної освіти. На даному етапі цього дослідження пошук та теоретичне обґрунтування основних принципів формування іншомовної комунікативної ком-

петентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти є надзвичайно актуальним.

2. Літературний огляд

Невід'ємна складова якості науково-педагогічного дослідження безпосередньо залежить від обраних вихідних позицій, які визначають вимоги до змісту, методики та організації навчального процесу і на яких базується модернізація професійної підготовки.

Базові принципи, які покладено в основу модернізації професійної підготовки фахівців визначено у наукових доробках видатних учених, зокрема: І. Зязюна [1], О. Коберника [2], В. Радкевич [3], І. Смирнової [4] та ін.; формування професійних якостей майбутніх судноводів у процесі фахової підготовки представлено у працях: С. Глікман [5], Л. Ліпшиць [6], підготовка майбутніх судноводів до

професійної комунікативної взаємодії подано в роботах: В. Желяскова [7], формування іншомовного професійного спілкування майбутніх судноводіїв досліджували: С. Барсук [8], та В. Смелікова [9], забезпечення реалізації системи неперервної професійної підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах досліджував О. Даниленко [10] та ін. Науковцями сформульовано окремі аспекти дослідження, розроблено засади та проблеми. Водночас недостатньо уваги приділяється питанню формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами. Переважна більшість науковців доводять, що принципи ґрунтуються на основі закономірностей дидактичного процесу, однак прямого чіткого зв'язку між ними немає, вони слугують теоретико-методологічним підґрунтям для обґрунтування принципів професійної підготовки. У статті засвідчено, що на обґрунтування принципів істотно впливають не лише педагогічні, а й, філософські, психологічні, гносеологічні, соціальні закономірності, тому при обґрунтуванні принципів підготовки необхідно враховувати особливості професійної діяльності фахівців, логіко-гносеологічні основи теорії пізнання, закономірності процесу функціонування психіки особистості, досягнутий рівень розвитку науки, досвід професійної діяльності в даній галузі тощо. Незнання принципів робить освітній процес недостатньо науковим, суперечливим, безсистемним і, найімовірніше, неефективним. Звідси, зокрема, і виникають певні недоліки в організації професійної освіти.

3. Мета та завдання дослідження

Метою статті є теоретичне обґрунтування основних принципів формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- 1) Проаналізувати принципи професійної підготовки майбутніх фахівців.
- 2) Виявити специфічні принципи, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.
- 3) Розкрити їх роль у системі формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

4. Матеріали і методи

Методи дослідження: теоретичні – вивчення та аналіз літератури стосовно загальнонаукових принципів професійної освіти; синтез специфічних принципів, що зумовлюють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

5. Результати дослідження

До основних принципів професійної підготовки майбутніх фахівців І. Смирнова враховує такі:

– принцип неперервності (реалізується через неперервну інтеграцію змісту й методів навчання

теоретичних і практичних дисциплін, самостійної навчальної та науково-дослідницької діяльності);

– принцип систематичності (спрямований на системне застосування науково-педагогічних знань до практико-орієнтованих положень і завдань матеріалу, який вивчають);

– принцип послідовності (забезпечує логічний внутрішньо-предметний і міжпредметний зв'язок навчального матеріалу);

– принцип прогностичності (урахування в процесі професійного навчання необхідних професійних знань, умінь і навичок, орієнтованих на майбутню професійну діяльність);

– принцип інноваційності (упровадження в навчальний процес інноваційних підходів і технологій, які забезпечували б результативність навчання), що передбачає неперервний, випереджальний розвиток, «здатність до швидкої дії» системи інформаційно-технологічної підготовки). [4].

С. Глікман визначає принципи підготовки майбутніх судноводіїв з акцентом на розвиток професійних якостей, які стосуються всіх елементів педагогічної системи у їхній взаємодії. Такими елементами є:

– *мета* (принципи цілеспрямованості та професійної доцільності); принципи навчання, які становлять його зміст – загальний (демократичності, гуманізації та гуманітаризації, культуровідповідності, природовідповідності, єдності й несуперечності дій навчального закладу і способу життя курсантів, диференціації та індивідуалізації навчання, зв'язку теорії з практикою, цілісності, систематичності і послідовності, виховуючого навчання, ефективності) та професійний (принципи узгодженості технічного й педагогічного компонентів підготовки, професійної спрямованості, розвитку особистості майбутнього професіонала, актуалізації результатів професійної підготовки);

– *викладач* (принципи емоційності; активізації; врахування вікових та індивідуальних особливостей курсантів; поваги й вимогливості до курсантів; створення умов свободи вибору; комплексної мотивації навчально-пізнавальної діяльності курсантів; розвитку творчого потенціалу та морально-вольової сфери особистості);

– *студент* (принципи свідомості й активності навчання; міцності засвоєння знань, формування умінь та навичок; постійного розвитку професійних якостей);

– *зміст* (принципи науковості; відповідності сучасним і тим, що прогноуються, тенденціям розвитку науки (техніки) та виробництва (технологій); відповідності змісту навчання змісту майбутньої професійної діяльності і її структурним компонентам; доступності; логічності; переконливості; істинності; політехнізму; адекватності способів подання навчального матеріалу психологічним особливостям курсантів щодо сприйняття нової інформації за спеціальністю; структурної єдності предметної й процесуальної сторін змісту навчання);

– *методи (способи)* (принципи оптимального сполучення загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу; раціонального

застосування сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки фахівців; гармонійного поєднання форм, методів, засобів навчання та виконання професійної діяльності; наочності; проблемності; випереджаючого навчання; забезпечення постійного зворотного зв'язку) [5].

Принципи, які позитивно впливають на ефективність процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів, на думку Л. Ліпшиць, є :

– принцип гуманістичної спрямованості освітнього процесу (передбачає поєднання цілей суспільства та особистості, визнання останньої в якості суб'єкта освітнього процесу);

– принцип діалогу культур (передбачає взаємозв'язок рідної та інших культур та базується на тому, що мова є відзеркаленням тієї чи іншої культури);

– принцип оптимальності навчання (забезпечення оптимального відбору змісту освітньої діяльності, що пов'язане з проникненням соціокультурної інформації у професійну діяльність майбутніх судноводіїв);

– принцип системності навчання (передбачає послідовний, виважений, науковий підхід до змісту навчальної діяльності майбутніх судноводіїв у процесі соціально-гуманітарної підготовки; вибір форм, методів, засобів організації навчання та їх відповідність критеріям оцінювання результатів; забезпечує єдність внутрішніх зв'язків і відношень з навколишнім полікультурним середовищем, цілісність соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв, що є системним утворенням, в основі якого сукупність компонентів, які взаємообумовлюють і взаємодоповнюють один одного, перебувають у єдності і утворюють цілісність);

– принцип індивідуалізації навчання (передбачає переорієнтацію навчального процесу на особистість майбутнього судноводія міжнародних рейсів, вибір оптимальної освітньої навчальної програми для майбутніх фахівців відповідно до рівня сформованості їх соціокультурної компетентності; адаптування програми й умов навчання до можливостей курсантів; актуалізація внутрішньої мотивації, особистісної зацікавленості, значущості, формування ціннісного ставлення до процесу навчання, зокрема, до соціально-гуманітарної підготовки);

– принцип опори на досвід того, хто навчається (життєвий, соціальний, побутовий, досвід роботи у полікультурному середовищі);

– принцип елективності навчання (передбачає надання часткової свободи у виборі цілей, завдань, змісту, джерел, форм розвитку чи формування соціокультурної компетентності) [6].

Наступні методологічні підходи та принципи підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії у своєму дослідженні визначає В. Желясков: *загально дидактичну групу принципів*, яка становить педагогічну основу навчання професійної комунікації судноводіїв та *методичну групу принципів* спрямовану на методику навчання іноземної мови як способу реалізації професійної комунікації. *Перша група* включає наступні принци-

пи: активності (передбачає активізацію всіх психічних процесів, насамперед мислення), наочності (застосовують, наприклад, у процесі прослуховування звукозаписів радіотелефонних переговорів із реальних ситуацій, що сприяє формуванню й розвитку навичок аудіювання, є необхідним засобом навчання), науковості (готує до науково дослідницької роботи під час поетапної реалізації проектів і дипломного проектування), свідомості (самостійний вибір мовної тактики під час вирішення комунікативного завдання), доступності та посиленості навчання (грунтовано на взаємній діяльності викладача та студентів-судноводіїв). *Друга група включає*: принцип професійної спрямованості (виявляється в тому, що весь навчальний процес навчання професійної комунікативної взаємодії має бути спрямований на виконання професійних завдань англійською мовою, принцип професійності (відповідно до якого процес навчання професійної взаємодії наближається до процесу реальної комунікації), принцип взаємодії основних видів мовленнєвої діяльності (в реальній практиці судноводіїв провадить усі чотири види мовної діяльності: говоріння, аудіювання, письмо й читання), принцип інтерактивності (передбачає постійну взаємодію студентів один з одним і з викладачем), принцип проблемності (реалізовано у використанні ситуаційних вправ різного рівня проблемності в навчанні професійної взаємодії), принцип автентичності навчальних матеріалів (передбачає використання в навчанні максимальної кількості автентичних матеріалів, що допомагають створювати на заняттях реальні ситуації професійної взаємодії, стимулювати інтерес студентів до вивчення англійської мови), принцип міжпредметних зв'язків у навчанні (прогнозує формування спеціальних знань (знання у контексті англійської мови морського спрямування, які є фундаментом для вивчення у вищому морському навчальному закладі відповідно до професійно орієнтованих дисциплін), умінь і навичок з огляду на міжпредметні зв'язки мовних та технічних дисциплін) [7].

Найважливішими загальнодидактичними принципами формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв С. Барсук вважає: *принцип активності у навчанні*, спрямований на розвиток інтелектуальної, емоційної і пізнавальної активності студентів, що передбачає залучення суб'єктів навчання до вибору теми, ситуації спілкування, форми роботи й контролю, а також навчання стратегій володіння іноземною мовою. Навчальний процес, скерований на задоволення потреб курсантів, пов'язаних з розвитком професійних умінь усного спілкування, мотивує курсантів до навчання і сприяє реалізації потенціалу кожного з них; *принцип міжпредметної інтеграції* забезпечує поглиблене навчання інших професійно-орієнтованих навчальних дисциплін за допомогою іншомовного діалогічного мовлення, оскільки знання студентів поповнюються новою інформацією, що мотивує навчання іноземної мови. З іншого боку, знання з різних професійно-орієнтованих дисциплін допомагають правильно розуміти співрозмовника як у навчальній аудиторії, так і в реальному спілкуванні на борту судна; *принцип новизни*, який є важливим визначаючи зміст та

форми мовленнєвої взаємодії, прийоми та засоби навчання [8] Визначені також принципи: самостійності та свідомості; системності і послідовності; врахування індивідуальних стилів навчання та міжпредметної інтеграції [8].

Проблему підготовки майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування досліджувала також В. Смелікова. Науковець визначила наступні принципи професійно-орієнтованого контекстного навчання, особистісно орієнтованого навчання, проблемності, комунікативно-ситуативного навчання, інтерактивної спрямованості навчання, міждисциплінарної інтеграції, комплексності, колективної взаємодії та рефлексії [9].

Варта дослідницької уваги класифікація загально дидактичних принципів, запропонована О. Нітенко, дослідження якої присвячено іншомовній підготовці фахівців вивчаючи європейський досвід. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в іншомовній підготовці фахівців, на думку вченої, полягає в: підвищенні якості освіти на основі взаємозв'язку загально дидактичних принципів самостійності, активності і систематичності в електронному освітньому середовищі; розширенні можливостей для безперервної освіти, на основі реалізації принципів послідовності, наступності та доступності в контексті електронного навчання; оптимізації процесу набуття іншомовних компетентностей студентами на основі індивідуального та диференційованого підходу до створення індивідуальної траєкторії навчання; оптимізації процесу набуття іншомовних компетентностей здобувачами освіти на основі взаємозумовленості принципів розвивального навчання, оптимальних умов для індивідуальної траєкторії навчання, індивідуального та диференційованого підходу; постійному удосконаленні дидактичного забезпечення освітнього процесу [11].

Разом із запропонованими науковцями методологічними принципами проектування та моделювання системи неперервної професійної підготовки майбутніх судноводіїв, таких як інтеграції, наступності, інформатизації, багатовекторності, універсальності, професійної спрямованості, випереджальності та праксеології О. Даниленко [10], відповідно до мети цього процесу, а також наявного вітчизняного та зарубіжного досвіду і глобальних освітніх тенденцій, враховуючи й інші важливі орієнтири, зокрема вимогу постійного професійного розвитку майбутніх судноводіїв, тенденцій розвитку мобільності (професійної, академічної, географічної), запропонував фундаментальний принцип свободи і базового права людини, закладено в основу побудови європейського суспільства, а також урахування міжнародних вимог до якості професійної підготовки судноводіїв.

Грунтуючись на проведеному аналізі розглянутих вище принципів, робимо висновок, що науковцями виокремлюються переважно схожі загальнодидактичні принципи викладання, але значення їх неоднозначне. Наряду з цим, існують принципи, які містять специфіку, притаманну конкретній навчальній дисципліні. Спираючись на загальнодидактичні та загальнометодичні принципи, проаналізовані провідними вченими, вважаємо, що ефективне форму-

вання іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти забезпечуватиметься на основі наступних принципів:

Принцип аксіологізації передбачав формування ціннісних мотивацій і ставлень до мови, міжкультурної комунікативної компетентності як інтегративного професійно-особистісного ресурсу, що впливає на ефективну взаємодію як в освітньо-професійній, так і соціокультурній сферах. Впровадження аксіологічного принципу передбачає розвиток умінь будувати мовленнєву поведінку, адекватну соціокультурним особливостям лінгвосоціуму, в якому здійснюється спілкування; актуалізувати емоції, особистий досвід; спонукати до дискусії, порівняння та висловлення думок і оцінок; заохочувати до самоаналізу, саморозвитку; сприяти самодисципліні та формуванню критичного мислення.

Принцип системності та наступності передбачає планомірне набуття комунікативної компетентності у процесі іншомовної підготовки на практичних заняттях та в різних видах освітньої та професійної діяльності; в організації навчального матеріалу; узгодженості етапів освітнього процесу; під час переходу від заняття до заняття (тобто в системі навчальних занять), від одного курсу до іншого. Досягнення наступності забезпечується методично та психологічно обґрунтованою побудовою програм і посібників, а також дотриманням послідовності переходу від простого до складного в освітньому процесі та організації самостійної роботи.

Таким чином, ефективно організований освітній процес передбачає узгодженість програми предмету «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» та змісту фахових дисциплін, відповідно до цього й тематика дисциплін повинна бути відібрана з урахуванням поетапності викладання матеріалу.

Принцип міждисциплінарної інтеграції передбачає формування спеціальних знань, умінь і навичок з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, інтегрування викладання англійської мови та технічних морських дисциплін, як передбачає модельний курс. Фахові вміння з професійної комунікативної взаємодії вимагають опанування знань у контексті англійської мови морського спрямування, фундаментом для вивчення якої у вищому морському навчальному закладі мають бути професійно-орієнтовані дисципліни: "Міжнародні правила запобігання зіткнення суден у морі", "Безпечне несення вахти та менеджмент навігаційного містка", "Маневрування та управління судном", "Експлуатація спеціалізованих суден", "Метеорологія та океанографія", "Навігація та лоція" тощо. Володіння англійською мовою та професійною термінологією [12] з фахових дисциплін дозволяє судноводіїв адекватно оцінити обставини в нестандартних ситуаціях, донести інформацію до капітана і прийняти правильне рішення. Принцип міждисциплінарної інтеграції повинен реалізовуватися через поглиблене вивчення англійської мови та фахових дисциплін як передбачає підготовка здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем бакалавр, магістр зі спеціалізації "Навігація і управління морськими суднами" [13].

Співпраця викладачів, які відповідають за мовне навчання курсантів, і викладачів фахових дисциплін, з одного боку, та курсантів, з іншого може слугувати реалізації принципу *міждисциплінарної інтеграції у вигляді консультування* з відбору змісту навчання професійної англійської мови або ж забезпечення актуальними морськими документами тощо.

Принцип рефлексивності визначаємо як свідоме ставлення курсантів до процесу навчання та оволодіння прийомами самооцінки і побудови самостійної роботи, спрямованої на саморозвиток і самовдосконалення у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти. Це постійний аналіз усіх параметрів навчального процесу та своїх дій щодо його організації як курсантом, так і викладачем. Забезпечує моніторинг навчальних досягнень курсантів у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності судноводіїв та фахівців морської галузі. Внаслідок цього викладачі обирають оптимальні та найбільш ефективні методи та засоби, які впливають на процес отримання об'єктивних результатів з метою підвищення якості підготовки курсантів.

Принцип комунікативності, який передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами на основі моделі реального спілкування. Цей принцип, найбільше враховує практичну мету викладання іноземної мови, як засобу спілкування та забезпечує формування здатності до іноземної комунікації в професійному середовищі, як це передбачено освітньо-професійною програмою. Це означає, що навчання має бути побудоване таким чином, щоб залучати здобувачів освіти до усного (аудіювання, говоріння) та письмового (читання, письмо) спілкування. Реалізація цього принципу передбачає формування та подальше вдосконалення навичок використання набутих знань у процесі ситуативно-орієнтованої комунікативної діяльності. Визначальними для розвитку комунікативної компетенції мають бути: оволодіння базовими мовними та комунікативними навичками, аналіз комунікативної ситуації та вибір програми комунікативної (вербальної/невербальної) поведінки, розуміння системи правил та основних вимог, що регулюють використання мови в процесі спілкування [14]. Цей принцип має високий рівень перенесення в реальне середовище, де здобувачі освіти повинні мати можливість пов'язати нову інформацію, яку вони вивчають, зі своїм життям за межами навчального закладу та своїми теоріями про те, як реалізується їх практична діяльність.

Принцип індивідуалізації (викладання орієнтоване на студента (student-centred) обумовлює врахування рівня здібностей, розвитку особистісного потенціалу та індивідуальності курсанта. Успішне навчання ґрунтується на розумінні та реагуванні викладача на потреби здобувачів освіти. Постійний аналіз потреб може допомогти викладачеві визначитися з фокусом викладання з метою виявлення: які професійні завдання слухачі повинні виконувати англійською мовою, який обсяг мови вони вже можуть активно використовувати, ступінь пасивного володіння

мовними системами англійської мови; сильні та слабкі сторони окремих здобувачів освіти.

Принцип індивідуалізації навчання спрямований на врахування особистої освітньої траєкторії слухачів і передбачає оптимізацію навчання [2, 15] відповідно до їхнього рівня володіння мовою. Цей принцип також знаходить своє відображення у виборі методів та засобів для виконання запропонованих завдань, можливості зосередити увагу на тих сферах морської англійської мови, які потребують додаткового опрацювання (наприклад, певні граматичні теми, збагачення словникового запасу, розвиток навичок аудіювання тощо).

Індивідуалізація у формуванні іншомовної компетентності передбачає врахування пізнавальних здібностей, інтересів, інтелекту, темпераменту здобувачів освіти, підвищує ефективність засвоєння знань, умінь і навичок та сприяє формуванню внутрішньої мотивації до пізнавальної діяльності, потреби в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні. Тож, говорячи про усвідомлення, рефлексію смислових утворень, важливе значення приділяємо особистісним цінностям. У сучасних дослідженнях «особистісні цінності» розглядаються як складна ієрархічна система, що займає місце на перетині мотиваційно-потребової сфери особистості і світоглядних структур свідомості, виступаючи регулятором людської діяльності людини [16].

Значною мірою принципу індивідуалізації сприяє використання індивідуальних курсів, розроблених нами і розміщених на освітній платформі Moodle, які адаптовані до рівня та інтересів студентів, роблять процес навчання більш ефективним і цікавим, сприяють глибокому засвоєнню матеріалу та розвивають навички самостійної роботи. Використання індивідуальних курсів як засобу індивідуалізації навчання англійської мови дає можливість інтенсифікувати процес навчання шляхом опрацювання необхідної навчальної інформації індивідуально для кожного здобувача освіти, дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного через студентоцентроване навчання з елементами самонавчання як викладено в освітньо-професійній програмі «Навігація і управління морськими суднами» Херсонської державної морської академії [13].

Принцип неперервності реалізується через безперервну інтеграцію змісту та методів викладання теоретичних і практичних дисциплін з інформаційних технологій, самостійного навчання та науково-дослідницької діяльності [4]. Відповідно до принципу неперервності, система формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами – це цілеспрямоване та поступове поєднання окремих етапів розвитку професійної підготовки, що може призвести до максимального ефекту та забезпечити високий рівень компетентності. Принцип неперервності означає безперервне управління процесом навчання, послідовність і взаємозв'язок окремих моніторингових заходів у межах професійної підготовки здобувача вищої освіти, а також їх поєднання та взаємодію.

Обмеження дослідження. Це оглядове дослідження обмежене використанням методології відбо-

ру для пошуку, щоб розглядати лише журнали, які мають високий рейтинг.

Вплив умов військового стану. Незважаючи на всі виклики, колектив Херсонської державної морської академії продовжує ефективно здійснювати науково-дослідну, освітню діяльність в умовах воєнного часу. У зв'язку з вищезазначеними обставинами, викладачі кафедри англійської мови вирішують низку завдань для забезпечення ефективної підготовки фахівців у воєнний час. Серед нових викликів – робота над удосконаленням навчально-методичного забезпечення дисциплін кафедри в умовах дистанційного навчання. Пошук оптимальних принципів та підходів щодо іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується проведення досліджень щодо визначення методологічних підходів до формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти.

6. Висновки

1. Аналіз принципів професійної підготовки майбутніх фахівців дозволив дійти висновку про те, що формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти - процес орієнтований на реалізацію завдань розвитку мовної особистості, здатної здійснювати самостійну комунікативну діяльність в інтегрованому полікультурному середовищі, працювати з інформацією в системі іншомовної лінгвокультури та використовувати її в особистих і професійних цілях.

2. Проведення дослідження дозволило виявити специфічні принципи, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах неперервної освіти, серед них: аксіологізації, системності та наступності, міждисциплінарної інтеграції, рефлексивності, комунікативності, індивідуалізації та неперервності.

3. Розкрито їх роль у системі формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців з навігації і управління морськими суднами в умовах

неперервної освіти. Такий процес формування є ефективним за умови дотримання таких принципів *аксіологізації* (передбачає розвиток умінь будувати мовленнєву поведінку, адекватну соціокультурним особливостям лінгвосоціуму); *системності та наступності* (забезпечується методично та психологічно обґрунтованою побудовою програм і посібників, а також дотриманням послідовності переходу від простого до складного в навчальному процесі та організації самостійної роботи); *міждисциплінарної інтеграції* (передбачає формування спеціальних знань, навичок і вмінь з урахуванням міжпредметних зв'язків); *рефлексивності* (передбачає свідоме ставлення курсантів до процесу навчання та оволодіння прийомами самооцінки і побудови самостійної роботи); *комунікативності* (передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців судноводіння та судноводіння на основі перенесення в реальне середовище); *індивідуалізації* (враховує рівні здібностей, розвитку особистісного потенціалу та індивідуальності курсанта, розумінні та реагуванні викладача на потреби здобувачів освіти); *неперервності* (цілеспрямоване та поступове поєднання окремих етапів розвитку професійної підготовки).

Конфлікт інтересів

Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки. Доступність даних. Дані будуть надані за обґрунтованим запитом.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних

Подяка

Дослідниця висловлює подяку професору Смирновій Ірині Михайлівні, яка поділилася своїм розумінням і досвідом, що допомогло в проведенні дослідження.

Література

1. Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні (2011). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.
2. Коберник, О. М. (2015). Формування навчально-пізнавальної активності студентів у процесі застосування технології проблемного навчання. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*, 1, 72–82.
3. Radkevych, V. (2021). Modernization of professional (vocational) education in accordance with the needs of society and the requirements of the labour market. *Professional Pedagogics*, 2 (23), 4–18. doi: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18>
4. Смирнова, І. М. (2018) Теоретичні методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів технологій до розроблення і використання електронних освітніх ресурсів. Київ, 709.
5. Hlikman, S. (2018). Model of functioning of professional qualities of future navigators in the process of special training. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 5 (25), 9–13. doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.134694>
6. Ліпшиць, Л. (2019). Підходи та принципи формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів. *Молодий вчений*, 7.2 (71.2), 15–17.
7. Желясков, В. Я. (2020). Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах до професійної комунікативної взаємодії. *Хмельницький*, 545.
8. Барсук, С. Л. (2016). Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу. Херсон.

9. Смелікова, В. Б. (2017). Підготовка майбутніх судноводіїв до професійноорієнтованого спілкування засобами кейс-технологій. Херсон, 305.
10. Даниленко, О. Б. (2020). Неперервна професійна підготовка майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах: теорія і практика. Запоріжжя: АА Тандем, 564.
11. Нітенко, О. В. (2015). Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід. Київ, 446.
12. Кудрявцева, В. Ф., Швецова, І. В. (2019). Стандартні фрази для спілкування в морі як навчальна потреба. Педагогічні науки, 88, 104–109. doi: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-88-17>
13. Освітньо-професійна програма «Навігація і управління морськими суднами» (2018). Наказ МОН України № 1239. 13.11.2018.
14. Shvetsova, I., Moroz, O. (2020). Professionally-oriented communicative competency of seafarers. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 12, 173–184.
15. Михайлова, Л., Жила, Г. (2023). Принципи організації самостійної роботи студентів немовних факультетів. Актуальні питання гуманітарних наук, 3 (60), 131–135. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-19>
16. Melnychuk, S., Shvetsova, I., Luts, L., Franko, I. (2021). Theoretical fundamentals of study of values and value orientations in management of psychological scientific space. Journal of Management Information and Decision Sciences, 24 (2), 1–6.

Received date 23.05.2023

Accepted date 27.07.2023

Published date 31.07.2023

Ірина Вікторівна Швецова, Кандидат педагогічних наук, доцент, Кафедра англійської мови у судноводінні, Херсонська державна морська академія, вул. Канатна, 99, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: phd.shvetsova@gmail.com